

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ АУДИТУ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

©2020 ДМИТРЕНКО В. І.

УДК 338.3:69
JEL: D02; L32; L74; M40; M48

Дмитренко В. І. Концептуальний підхід до організації аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі

Мета статті полягає в наданні пропозицій щодо розробки концептуального підходу до організації аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі, що стало можливим після систематизації наукових праць. У результаті дослідження запропоновано основні етапи реалізації концептуального підходу до організації аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі. Враховуючи специфіку діяльності підприємств будівельної галузі, наведено авторське тлумачення поняття «аудит системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі», під яким запропоновано розуміти сукупність методів, способів та інструментів оцінювання здатності системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі протидіяти впливу внутрішніх і зовнішніх загроз. На основі систематизованих завдань аудиту стану системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі розроблено вербально-логістичну модель. Обґрунтовано, що концептуальний підхід до організації аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі враховує вимоги сучасного законодавства та практики їх функціонування в Україні та сприятиме нейтралізації загроз діяльності. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є розробка методичних підходів до проведення аудиту за окремими складовими системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі.

Ключові слова: система економічної безпеки, підприємства будівельної галузі, аудит системи економічної безпеки, загрози, нейтралізація загроз, протидія загарзам.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-201-206>

Рис.: 2. **Бібл.:** 8.

Дмитренко Василь Іванович – кандидат економічних наук, професор кафедри управління у сфері цивільного захисту, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (вул. Онопрієнка, 8, Черкаси, 18034, Україна)

E-mail: dmytrenkovi@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1860-418X>

УДК 338.3:69
JEL: D02; L32; L74; M40; M48

Дмитренко В. И. Концептуальный подход к организации аудита системы экономической безопасности предприятий строительной отрасли

Цель статьи заключается в предоставлении предложений по разработке концептуального подхода к организации аудита системы экономической безопасности предприятий строительной отрасли, что стало возможным после систематизации научных работ. В результате исследования предложены основные этапы реализации концептуального подхода к организации аудита системы экономической безопасности предприятий строительной отрасли. Учитывая специфику деятельности предприятий строительной отрасли, дано авторская трактовка понятия «аудит системы экономической безопасности предприятий строительной отрасли», под которым предлагается понимать совокупность методов, способов и инструментов оценки способности системы экономической безопасности предприятий строительной отрасли противодействовать влиянию внутренних и внешних угроз. На основе систематизированных задач аудита состояния системы экономической безопасности предприятий строительной отрасли разработана вербально-логистическая модель. Обосновано, что концептуальный подход к организации аудита системы экономической безопасности предприятий строительной отрасли учитывает требования современного законодательства и практики их функционирования в Украине и будет способствовать нейтраллизации угроз деятельности. Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является разработка методических подходов к проведению аудита по отдельным составляющим системы экономической безопасности предприятий строительной отрасли.

Ключевые слова: система экономической безопасности, предприятия строительной отрасли, аудит системы экономической безопасности, угрозы, нейтраллизация угроз, противодействие угрозам.

Рис.: 2. **Библ.:** 8.

Дмитренко Василий Иванович – кандидат экономических наук, профессор кафедры управления в сфере гражданской защиты, Черкасский институт пожарной безопасности имени Героев Чернобыля (ул. Онопрієнка, 8, Черкаси, 18034, Украина)

E-mail: dmytrenkovi@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1860-418X>

UDC 338.3:69
JEL: D02; L32; L74; M40; M48

Dmitrenko V. I. A Conceptual Approach to the Organization of Audit of Economic Security System of Enterprises in the Construction Industry

The article is aimed at making proposals to develop a conceptual approach to the organization of audit of economic security system of enterprises in the construction industry, which appears to be possible upon systematizing of scientific works. As a result of the research, the main stages of implementation of a conceptual approach to the organization of audit of economic security system of enterprises in the construction industry are proposed. Taking into account specifics of the construction industry enterprises, the author's interpretation of the concept of «audit of economic security system of enterprises in the construction industry» is proposed, by which can be understood an aggregate of methods, techniques and instruments for valuating the ability of an economic security system of enterprises in the construction industry to counteract the influence of internal and external threats. On the basis of the systematized tasks of auditing the status of economic security system of enterprises in the construction industry, a verbal-logistic model is developed. It is substantiated that a conceptual

approach to the organization of audit of economic security system of enterprises in the construction industry takes into account the requirements of modern legislation and their practice in Ukraine and will assist in neutralizing the threats to activity. Prospect for further research in this direction is development of methodical approaches to auditing the individual components of economic security system of enterprises in the construction industry.

Keywords: economic security system, construction industry enterprises, audit of economic security system, threats, neutralization of threats, countering threats.
Fig.: 2. **Bibl.:** 8.

Dmitrenko Vasyl I. – PhD (Economics), Professor of the Department of Management in the Field of Civil Protection, Cherkasy Institute of Fire Safety named after the Heroes of Chornobyl (8 Onopriienka Str., Cherkasy, 18034, Ukraine)

E-mail: dmytrenkovi@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1860-418X>

Система економічної безпеки підприємств, у тому числі будівельної галузі, потребує проведення аудиту ефективності такої системи задля своєчасного виявлення інцидентів та загроз діяльності. Відсутність належним чином організованого та проведеного аудиту системи економічної діяльності підприємства може безпосередньо вплинути на стан економічної безпеки через несвоєчасну ідентифікацію загроз і відсутність заходів щодо їх нейтралізації.

Питанням формування системи економічної безпеки підприємств, у тому числі будівельної галузі, широко представлені в наукових працях таких авторів: В. Алькема, В. Андрієнко, З. Варналій, Т. Васильців, О. Власюк, Л. Гнилицька, З. Живко, О. Захаров, С. Кавун, Г. Козаченко, М. Копитко, С. Лаптев, О. Ляшенко, І. Мігус, В. Ортинський, Є. Рудніченко, В. Сідак та інші. Проте відкритим залишається питання розробки концептуального підходу до організації аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі, що вимагає розробки основних вимог до аудиту такої системи, враховуючи специфічні риси саме цієї галузі.

Метою статті є розробка концептуального підходу до організації аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі.

Грунтуючись на системному підході, пропонуємо організацію аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі здійснювати у такій послідовності:

- 1) формулювання поняття «аудит системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі»;
- 2) встановлення мети, завдань, функцій і принципів аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі;
- 3) визначення суб'єктів, які будуть виконувати аудит системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі;
- 4) визначення об'єктів, які будуть досліджуватись під час аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі;
- 5) ідентифікація загроз системі економічної безпеки підприємств будівельної галузі;
- 6) розробка заходів щодо усунення недоліків, виявлених під час аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі (рис. 1).

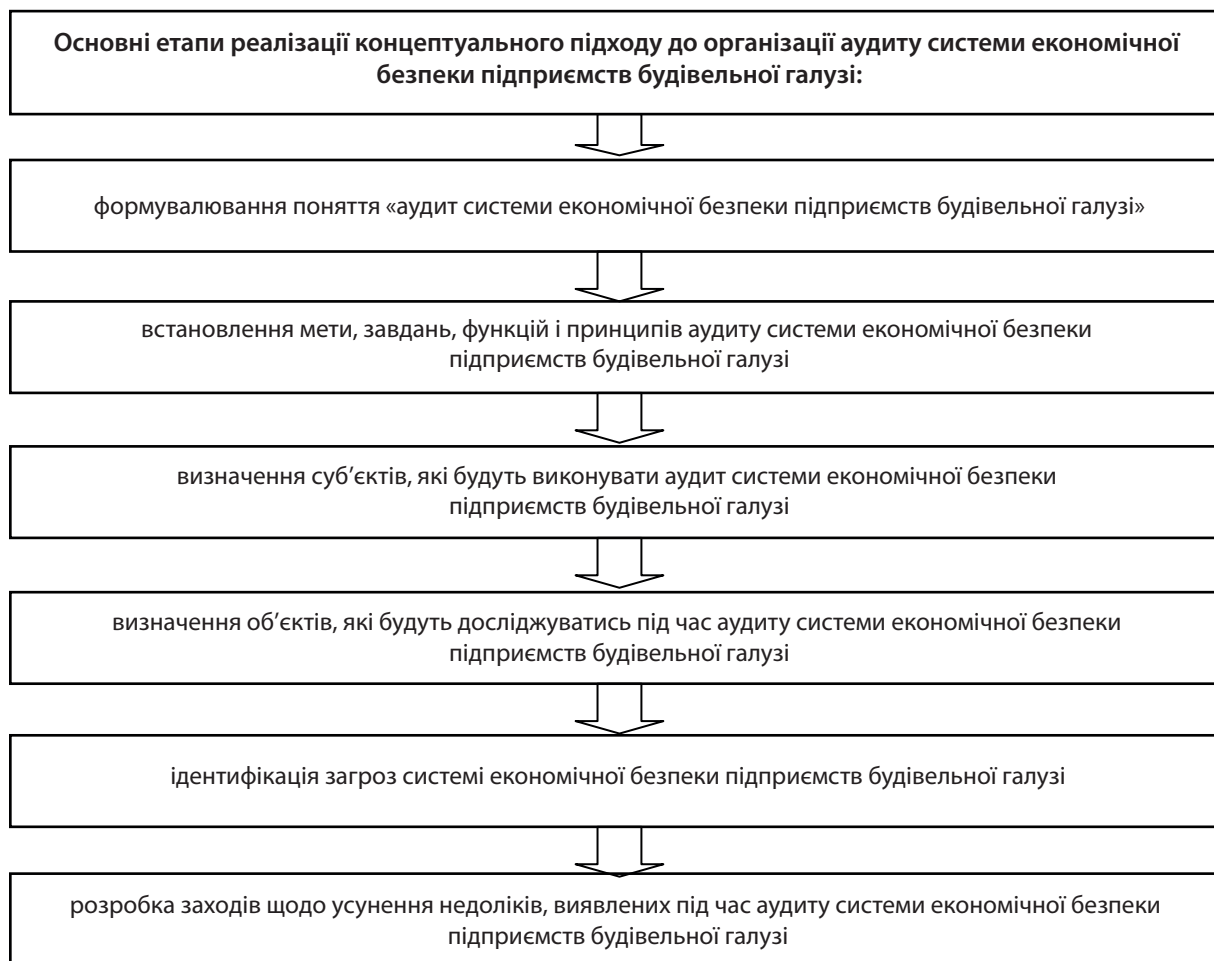
За результатами всебічного аналізу праць зарубіжних і вітчизняних науковців та практиків [1–5], а також враховуючи специфіку діяльності підприємств будівельної галузі, пропонуємо поняття «аудит системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі» розуміти як сукупність методів, способів та інструментів оцінювання здатності системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі протидіяти впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Метою аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі є підвищення здатності системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі протидіяти як зовнішнім, так і внутрішнім загрозам для досягнення стратегічних цілей.

Досягнення поставленої мети здійснюється на основі вирішення комплексу завдань, до найбільш значущих з яких належать:

- ✦ розробка програми проведення аудиту стану системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі;
- ✦ розробка програми проведення аудиту стану системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі;
- ✦ оцінка структури (кількість підсистем) і складу елементів даної системи;
- ✦ оцінка відповідності існуючих параметрів системи економічної безпеки встановленим внутрішнім та зовнішнім нормативам;
- ✦ оцінка стану системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі;
- ✦ отримання результатів оцінки стану системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі;
- ✦ створення служби економічної безпеки підприємств будівельної галузі;
- ✦ розробка внутрішніх положень щодо організації економічної безпеки підприємств будівельної галузі;
- ✦ приведення у відповідність існуючих параметрів системи економічної безпеки до встановлених нормативів.

На основі зазначених завдань аудиту стану системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі було розроблено вербально-логістичну модель (рис. 2).

Рис. 1. Основні етапи реалізації концептуального підходу до організації аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі

Джерело: складено на основі [1].

Аудит системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі покликаний виконувати такі *функції*:

- ✦ прогнозування, ідентифікація, попередження, ослаблення загроз діяльності підприємств будівельної галузі;
- ✦ забезпечення захищеності діяльності підприємств будівельної галузі;
- ✦ збереження їх майнової та інформаційної цілісності;
- ✦ ліквідація наслідків внутрішніх та зовнішніх загроз діяльності підприємств будівельної галузі в цілому тощо.

Аудит системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі повинен спиратись на основні системні *принципи*:

- ✦ *комплексність* – принцип припускає створення такої системи економічної безпеки, що забезпечила б захищеність підприємств будівельної галузі, їх майна, персоналу, інформації від різних загроз;
- ✦ *пріоритет заходів попередження* – система економічної безпеки будується таким чином,

щоб вона могла на ранніх стадіях виявляти різні загрози, вживати заходи щодо запобігання їх негативного впливу та завдання збитків підприємствам будівельної галузі;

- ✦ *безперервність* – система економічної безпеки повинна бути побудована таким чином, щоб вона діяла постійно, захищаючи інтереси підприємств будівельної галузі в умовах невизначеності;
- ✦ *законність* – робота щодо забезпечення економічної безпеки підприємств будівельної галузі має здійснюватися на основі чинного законодавства та не суперечити йому;
- ✦ *плановість* – даний принцип вносить організованість у проведення аудиту системи економічної безпеки та дозволяє кожному учаснику процесу діяти логічно та послідовно, чітко виконуючи покладені на нього обов'язки та поставлені перед ним завдання;
- ✦ *ощадливість* – система економічної безпеки повинна бути організована таким чином, щоб витрати на її забезпечення були економічно доцільними, а їх величина має бути оптималь-

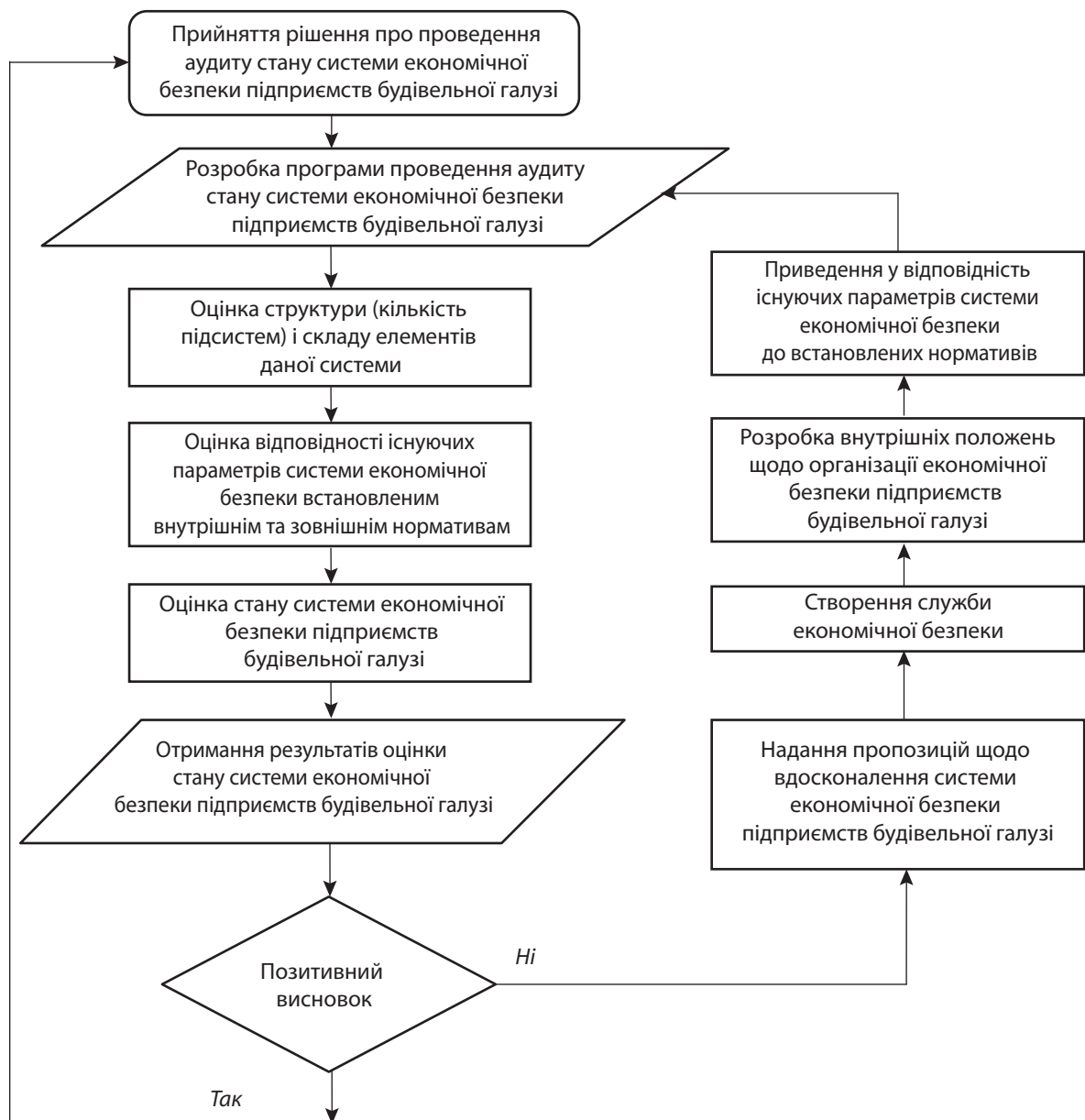

Рис. 2. Алгоритм проведення аудиту стану системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі

Джерело: авторська розробка.

- ною та не перевищувати рівня, при якому губиться економічний зміст їхнього застосування;
- ✦ *взаємодія* – для забезпечення безпеки підприємств будівельної галузі необхідно, щоб всі суб'єкти – учасники даного процесу взаємодіяли один з одним і чітко знали свої посадові обов'язки;
  - ✦ *поєднання гласності та конфіденційності* – основні заходи економічної безпеки повинні бути відомі всім співробітникам підприємств будівельної галузі та мають виконуватися, що дозволить вчасно виявити й запобігти потенційним і реальним загрозам. Водночас певні способи, засоби та методи забезпечення економічної безпеки повинні бути втаємничені та відомі дуже вузькому колу фахівців, що дасть

- можливість більш ефективно боротися із внутрішніми та зовнішніми загрозами, вчасно запобігати завданню збитків товариству;
- ✦ *компетентність* – забезпечення економічної безпеки підприємств будівельної галузі є не другорядним, а життєво важливим завданням. У результаті навмисних дій інсайдерів або аутсайдерів, несумлінної конкуренції, прийняття катастрофічно ризикованих рішень тощо підприємству може бути завдана значна шкода. Тому питаннями забезпечення економічної безпеки підприємств будівельної галузі повинні займатися не дилетанти, а професіонали, що володіють питанням, вміють вчасно оцінити ситуацію та прийняти правильне рішення.

Зазначені принципи характеризують не лише функціонування самої системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі, а й є основою для проведення її аудиту.

Грунтуючись на меті, завданнях, функціях і принципах аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі, вважаємо за необхідне розподілити суб'єкти, які забезпечують економічну безпеку підприємств будівельної галузі, а також суб'єктів, які здійснюють аудит системи економічну безпеку підприємств будівельної галузі.

Вважаємо, що *суб'єктами аудиту* стану системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі можуть бути як внутрішні підрозділи підприємства (наприклад, служба економічної безпеки), так і зовнішні підприємства, які спеціалізуються на наданні таких послуг [6].

Внутрішній аудит стану системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі має здійснюватися на підставі наказу керівника підприємства, а зовнішній – проводиться на підставі договору між замовником і виконавцем, укладеному відповідно до вимог законодавства України.

Для визначення *об'єктів*, які будуть досліджуватись, необхідно передусім з'ясувати основні напрями аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі:

- 1) *комплексний* – об'єктом аудиту виступатимуть усі бізнес-процеси підприємства;
- 2) *процесний* – об'єктом аудиту виступатимуть окремі бізнес-процеси підприємства.

Нормативно-правове регулювання аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі ґрунтується на:

- ✦ Конституції України;
- ✦ міжнародних правових актах, ратифікованих Верховною радою України;
- ✦ Господарському кодексу;
- ✦ Міжнародних стандартах аудиту;
- ✦ законах України та інших нормативно-правових актах;
- ✦ внутрішніх документах акціонерного товариства (Статут, Положення про Правління, Положення про Спостережну раду, Положення про Корпоративного секретаря, Положення про Службу економічної безпеки, Положення про комерційну таємницю).

На нашу думку, перевірку об'єктів аудиту доцільно здійснювати в розрізі підсистем і функціональних складових системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі. Саме такий підхід дозволить не лише здійснити всебічну оцінку стану системи, але й оцінити вплив загроз невідповідності існуючих параметрів функціонування системи законодавчим нормативам і внутрішнім положенням.

На стадії підготовки необхідно насамперед зібрати та проаналізувати регламентуючу документацію (положення, інструкції, методики тощо) стосовно об'єкта, який перевірятиметься, на відповідність діючих у підрозділі правил вимогам нормативно-правових актів з економічної безпеки. Крім того, слід враховувати і вивчити всі документи, які стосуються підрозділу, що перевіряється, результати попередніх аудитів, а також нормативно-правові вимоги.

Зазначені дії дозволять ідентифікувати загрози функціонування системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі.

Для ідентифікації загроз системі економічної безпеки підприємств будівельної галузі, які можуть бути виявлені під час аудиту, їх можна систематизувати за складовими системи [5–8]:

- 1) *інформаційна безпека*. Інформація є розрізною, суперечливою, недостовірною, що створює перешкоди для реалізації проєктів будівництва чи реконструкції, впровадження та використання новітніх технологій і матеріалів, інвестування. Перелічене негативно впливає на якість будівельних робіт і послуг. Також слід відмітити пряму залежність конкурентоспроможності виготовленої продукції від наявності якісного інформаційного потоку;
- 2) *кадрова безпека*. Цей фактор тісно пов'язаний як із загальним рівнем будівельної освіти, який останнім часом значно нижчий і має негативну тенденцію, так і з недостатнім зв'язком науки та практики, недосконалістю інформаційного забезпечення щодо новітніх розробок і досліджень з боку науки;
- 3) *фінансова безпека*. У зв'язку з підвищенням ризиків унаслідок високої мінливості оточуючих умов, економічної та політичної нестабільності, трансформаційних процесів в економіці України значно скоротився обсяг фінансування та кредитування. Іноземні інвестори скоротили фінансовий потік, очікуючи більш стабільних умов і скорочення ризиків, що пов'язані з інфляцією, недоліками законодавчих документів. Вітчизняний приватний капітал майже не інвестується, основні стратегії його використання спрямовані на збереження та накопичення;
- 4) *виробнича безпека*. Висока вартість матеріалів, що використовуються у виробництві, подорожчання тепло- та енергоносіїв призводять до зростання собівартості продукції, послуг, товарів будівельного ринку. Обмежені фінансові можливості населення щодо отримання будівельної продукції та зростання вартості продукції викликають скорочення попиту та обсягу її реалізації;
- 5) *інвестиційна безпека*. Сучасна економічна ситуація є несприятливою для інвестиційного

процесу, в умовах обмеженості фінансових ресурсів існуючі проекти мають значні перешкоди в реалізації та переважно переходять до стану незавершених об'єктів, потребуючі залучення додаткових ресурсів на своє утримання та відволікаючи кошти з основної діяльності та процедури санації. Реалізація таких об'єктів є нерентабельною, підтримка їх у замороженому стані потребує значних вкладень.

Розробка заходів щодо усунення недоліків, виявлених під час аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі, має на меті нейтралізацію зазначених загроз і передбачає конкретні заходи залежно від виявлених загроз.

ВИСНОВКИ

Отже, запропонований автором концептуальний підхід до організації аудиту системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі враховує вимоги сучасного законодавства і практики їх функціонування в Україні та сприяє нейтралізації загроз діяльності. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Шульга І. П. Сучасні підходи до оцінки економічної безпеки акціонерного товариства. *Ефективна економіка*. 2010. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=366>
2. Москаль Н. В. Аудит системи економічної безпеки підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2017. № 862 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. С. 187–191.
3. Утенкова К. О. Методологічні засади формування моделі аудиту економічної безпеки. *Облік і фінанси*. 2019. № 2. С. 144–153. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/647090.pdf>
4. Кулікова Л. В. Сучасні тенденції розвитку будівельних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 8. С. 52–55. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2017/12.pdf
5. Мігус І. П., Андрієнко В. М. Структура та основні елементи системи забезпечення економічної безпеки при управлінні безпекою праці на будівельних підприємствах. *Бізнес Інформ*. 2014. № 10. С. 213–219. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2014-10_0-pages-213_219.pdf
6. Дмитренко В. І. Структура та основні суб'єкти будівельної галузі: безпековий аспект. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2020. № 1. С. 147–154. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2020-57-147-154>
7. Андрієнко В. М. Специфічні види загроз та особливості організації забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств. *Ефективна економіка*. 2012. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2368>
8. Мігус І. П., Гордієнко О. С. Роль управління загрозами та ризиками в системі економічної безпеки

суб'єктів господарської діяльності. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2013. Вип. 33. Ч. 1. С. 33–37. URL: <http://ven.chdtu.edu.ua/article/view/87172/82724>

REFERENCES

- Andriienko, V. M. "Spetsyficzni vydy zahroz ta osoblyvosti orhanizatsii zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky budivelnykh pidpriemstv" [Specific Types of Threats and Characteristics of Economic Security Building Enterprises]. *Efektivna ekonomika*. 2012. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2368>
- Dmytrenko, V. I. "Struktura ta osnovni subiekty budivelnoi haluzi: bezpekovi aspekt" [The Structure and Main Actors of the Construction Industry: The Security Aspect]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, no. 1 (2020): 147-154. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2020-57-147-154>
- Kulikova, L. V. "Suchasni tendentsii rozvytku budivelnykh pidpriemstv" [Current Trends in Construction Enterprises]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2017. http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2017/12.pdf
- Mihus, I. P., and Andriienko, V. M. "Struktura ta osnovni elementy systemy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pry upravlinni bezpekoiu pratsi na budivelnykh pidpriemstvakh" [Structure and Basic Elements of a System for Ensuring the Economic Security in the Management of Work Safety in the Construction Enterprises]. *Biznes Inform*. 2014. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2014-10_0-pages-213_219.pdf
- Mihus, I. P., and Hordiienko, O. S. "Rol upravlinnia zahrozamy ta ryzykamy v systemi ekonomichnoi bezpeky subiektyv hospodarskoi diialnosti" [The Role of Threats and Risks Management in the System of Economic Security of Business Entities]. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Serii «Ekonomichni nauky»*. 2013. <http://ven.chdtu.edu.ua/article/view/87172/82724>
- Moskal, N. V. "Audyt systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [Audit of Economic Security System of Enterprise]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika»*, no. 862: Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku (2017): 187-191.
- Shulha, I. P. "Suchasni pidkhody do otsinky ekonomichnoi bezpeky aktsionernoho tovarystva" [Modern Approaches to Assessing the Economic Security of a Joint Stock Company]. *Efektivna ekonomika*. 2010. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=366>
- Utenkova, K. O. "Metodolohichni zasady formuvannia modeli audytu ekonomichnoi bezpeky" [Methodological Principles of Forming the Audit Model of Economic Security]. *Oblik i finansy*. 2019. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/647090.pdf>